

เรียนภาษาเขมรเห็นภาษาไทย

สัมพันธ์แห่งภาษาความจำเป็นและการเรียนการสอนภาษาเขมรในปัจจุบัน

ลิกขณา ชาปุ

อาจารย์

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ภาพที่ 1 - 3 หนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของภาษาไทยและภาษาเขมร

สัมพันธ์แห่งภาษา

นอกจากความสัมพันธ์ด้านประวัติศาสตร์แล้ว ภาษาก็เป็นอีกความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงความใกล้ชิดของไทยและเขมร ภาษาเขมรและภาษาไทยมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมาตั้งแต่อดีต สาเหตุที่ภาษาเขมรเข้ามาในภาษาไทยเนื่องจากที่ตั้งภูมิประเทศของไทยและกัมพูชาติดต่อกัน จึงทำให้ภาษาเขมรเข้ามาโดยผ่านบุคคลที่มีการติดต่อกัน การถ่ายทอดวัฒนธรรมพิธีกรรม รวมถึงการปกครองที่ไทยรับมาด้วย ไม่มีหลักฐานปรากฏแน่ชัดว่าภาษาเขมรเข้ามาในสมัยใด แต่น่าจะเข้ามาก่อนสมัยสุโขทัยแล้ว เพราะในจารึกพ่อขุนรามคำแหงหลักที่ 1 มีการใช้ภาษาเขมรอยู่มาก เช่น “ชั่วพ่อกู**บ่า**เรอแก่พ่อกู **กูบ่า**เรอแก่แม่กู” (ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 11) คำว่า “บ่าเรอ” แปลว่ารับใช้ และคนในเมืองสุโขทัยนี้ มักทาน **มักทรงศีล มักโอยทาน**” (ด้านที่ 2 บรรทัดที่ 8 และ 9) คำว่า “โอย” แปลว่าให้ ซึ่งความสัมพันธ์ด้านวรรณคดีภาษาเขมรและภาษาไทยมีความสัมพันธ์กันมาตั้งแต่อดีต ดังที่ ศานติ ภัคดีคำได้เขียนไว้ในคำนำ หนังสือ เขมรใช้ไทยยืม

คำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยบางคำมีลักษณะเป็นคำร่วมซึ่งมีที่มาจากคำเดียวกัน แต่มีวิวัฒนาการไปในลักษณะที่แตกต่างกัน จารึกสมัยสุโขทัยและอยุธยาปรากฏคำยืมภาษาเขมรโบราณเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะศิลาจารึกวัดป่ามะม่วง ซึ่งจารึกด้วยอักษรขอมสุโขทัย อักษรเขมรโบราณ แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของภาษาเขมรในสมัยสุโขทัย ทั้งยังพบแผ่นลานเงินลานทองในกรุพระปรางค์วัดมหาธาตุ กรุงศรีอยุธยา ที่จารด้วยอักษรขอมอักษรเขมรโบราณ รวมทั้งวรรณคดีสมัยอยุธยาตอนต้น เช่น มหาชาติคำหลวง สมุทรโฆษคำฉันท์ และอนิรุทธคำฉันท์ มีคำยืมภาษาเขมรปะปนอยู่มาก แสดงว่าคำยืมภาษาเขมรน่าจะมีอิทธิพลต่อภาษาไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น (ศานติ ภัคดีคำ, 2553)

ภาพที่ 4 การอบรมภาษาเขมรที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

เรียนภาษาเขมรเห็นภาษาไทย

การเรียนรู้ภาษาเขมรทำให้เรามองเห็นการยืมภาษามาใช้ในภาษาไทย ทำให้สามารถสันนิษฐานศัพท์ และ แปลความหมายได้ดียิ่งขึ้น การยืมภาษาเขมรมาใช้ในภาษาไทย มีดังนี้

1. ยืมมาใช้เป็นคำสามัญในภาษาไทย เช่น เเดิน เกิด ชนะ ควร เจริญ ฉงน การเรียนรู้ภาษาเขมรจะทำให้เข้าใจภาษาไทยยิ่งขึ้น เช่นคำว่า “อวยพร” คือการให้พร หากเราทราบที่มาของคำว่า “อวย” มาจาก ภาษาเขมรว่า “โอย” แปลว่า “ให้” หรือ “สอบสวน” แปลว่า รวบรวมพยานหลักฐาน และดำเนินการ อย่างอื่น ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ หากมองตามรูปคำอาจเข้าใจได้ แต่หากเราทราบว่า คำว่า “สวน” มาจากภาษาเขมรว่า “**សួរ**” สัวร์ แปลว่า “ถาม” เราจะสามารถ ตีความได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งคำว่า สัวร์ นี้ยังปรากฏในภาษาไทย เช่น “ไต่สวน” “สืบสวน” เป็นต้น

2. ยืมมาใช้ในวรรณคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งวรรณคดีสมัยอยุธยาตอนต้น มีภาษาเขมรปะปนอยู่มาก เช่น โองการแข่งน้ำโคลงห้า ลิลิตโองการแข่งน้ำ
 โองการแข่งน้ำโคลงห้า เป็นความสัมพันธ์ทางด้านพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ของราชสำนัก กรุงศรีอยุธยาที่ได้รับอิทธิพลความคิดเรื่องนี้มาจากอาณาจักรกัมพูชาสมัยพระนคร ซึ่งปรากฏ ลักษณะของการสาบานตนของข้าราชการสังกัดพระตำรวจในรัชกาลของพระเจ้าสุริยวงษ์ที่ 1 ที่ได้ “กัดไดถวายเป็นอายุ” คือ “การเชือดแขนถวายชีวิต” ดังข้อความในจารึกภาษาเขมรโบราณ “...สยง ต ศปถเวลา กาท ไต ถวาย อายุ นุ กฤตชฎมฤติ...” (ศานติ ภัคดีคำ, 2550, น.41) หรือคำอื่น ๆ เช่น ไถง (ตะวัน) จำงาย (ห่าง,ไกล) กันเมียง (เด็ก) เป็นต้น
3. ยืมมาใช้ในคำราชาศัพท์ ประการแรกยืมคำสามัญของเขมรมาใช้เป็นคำราชาศัพท์ไทย โดยเติม คำว่า “พระ” “ทรง” “ทรงพระ” ไว้ด้านหน้า เช่น (พระ) ขนอง แปลว่า หลั่ง (พระ)ดำริ แปลว่า ความคิด (ทรง)ทราบ แปลว่า ทราบ ประการที่สอง ยืมคำที่เป็นคำราชาศัพท์เขมรอยู่แล้วมาใช้เป็น คำราชาศัพท์ไทย เช่น เสด็จ ตรัส ถวาย เสวย เป็นต้น
4. ยืมมาใช้ในบทเพลง การนำภาษาเขมรมาประกอบเพลงไทยช่วยให้มีวงศัพท์เพิ่มขึ้น อีกทั้งช่วยทำให้ บทเพลงมีความไพเราะ ลื่นไหล เช่น ท่อนแรกของเพลงเดือนเพ็ญว่า “เดือนเพ็ญ สวยเย็นเห็นอร่าม นภาแจ่มนวลดูงามเย็นชื่นหนอยามเมื่อลมพัดมาแสงจันทร์นวลชวนใจข้าคิดถึงถิ่นที่จากมาคิดถึง ท้องนบ้านเรือนที่เคยเนา” คำว่า เพ็ญ แปลว่า เต็ม คำว่า เนา มาจากคำว่า “នៅ” นีว แปลว่า อยู่

การตื่นตัวในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนที่ผ่านมา ทำให้ภาษาเขมรได้รับการกล่าวถึงไม่น้อยเนื่องจาก เป็นภาษาที่ใกล้เคียงกับภาษาไทยมาก อีกทั้งไทยยังยืมคำภาษาเขมรมาใช้ ทำให้มีการตื่นตัวในการเรียนการสอน ภาษานี้อย่างกว้างขวางโดยเฉพาะในพื้นที่อีสานใต้ มีการเรียนการสอนในโรงเรียน รวมถึงการเผยแพร่ความรู้ จากปราชญ์ท้องถิ่น ส่วนระดับอุดมศึกษามีหลักสูตรภาษาเขมรเกิดขึ้นแต่ยังไม่ค่อย และบางสถาบันที่มีการสอน ภาษาเขมรอยู่แล้วได้เปลี่ยนแปลงหลักสูตรเนื่องจากผู้สอนไม่เพียงพอ ทั้งนี้การเรียนการสอนภาษาเขมรนอกจาก จะช่วยในการสื่อสารเป็นภาษาที่สองแล้วยังมีความสำคัญต่อการเรียนภาษาไทยในระดับสูงอีกด้วย โดยเฉพาะ การเรียนสาขาภาษาไทยในระดับอุดมศึกษา มีความจำเป็นและควรมีความรู้พื้นฐานในวิชาภาษาเขมรเป็นเบื้องต้น เนื่องจากจะช่วยให้สามารถเข้าใจวรรณคดี วรรณกรรม รวมถึงวัฒนธรรมและความเชื่อ ที่ส่งผลต่องานเขียน ของไทยได้ รวมถึงการมองเห็นที่มาของคำ รากคำศัพท์จะช่วยให้เราสามารถสันนิษฐานศัพท์ นำไปสู่การตีความสาร ที่ปรากฏในวรรณกรรมโบราณ สามารถเข้าใจความหมายได้ตรงตามที่ต้องการสื่อสาร

ในปัจจุบันการเรียนการสอนภาษาเขมรในระดับอุดมศึกษายังมีไม่มากนัก เนื่องจากผู้เขียนได้ศึกษา ภาษาเขมร และเห็นความจำเป็นของการเรียนรู้ภาษาเขมรเพราะมีผลต่อการศึกษาด้านภาษาไทย จึงได้ ศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพและความต้องการ การจัดเรียนการสอนภาษาเขมรในระดับอุดมศึกษา กรณีศึกษา เขตภาคเหนือขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพการใช้ภาษาเขมรในสถาบันอุดมศึกษาในเขตภาคเหนือ และสำรวจความต้องการ การจัดเรียนการสอนภาษาเขมรในสถาบันอุดมศึกษาในเขตภาคเหนือ โดยการเก็บ ข้อมูลด้วยแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ จากคณาจารย์ในหลักสูตรวิชาภาษาไทย นักวิชาการการศึกษา รวมทั้งสิ้น 14 สถาบัน 21 หน่วยงาน

ผลการวิจัยพบว่า หน่วยงานสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาส่วนใหญ่ไม่มีการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาเขมรโดยตรง แต่มีการจัดการเรียนการสอนภาษาเขมรในลักษณะอื่นๆที่ไม่ใช่หลักสูตรภาษาเขมร ได้แก่ สอนเป็นวิชาโทภาษาเขมร สอนเป็นวิชาภาษาเขมรในภาษาไทย สอนในลักษณะสอดแทรกในรายวิชาคำยืมภาษาต่างประเทศในภาษาไทย และมีการสอนในลักษณะสอดแทรกในเนื้อหาอื่น ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การเรียนการสอนภาษาเขมรไม่เป็นที่กว้างขวางในเขตภาคเหนือ ทั้งนี้จากการสอบถามพบว่า เห็นว่าภาษาเขมรมีความสำคัญต่อภาษาไทยแต่ไม่มีการเปิดสอนรายวิชาเกี่ยวกับภาษาเขมรโดยตรงเนื่องจากขาดอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาเขมร อีกทั้งองค์ประกอบในเชิงพื้นที่ทำให้เห็นว่ามีผลต่อการตัดสินใจที่จะเปิดหรือไม่เปิดวิชาภาษาเขมรในอนาคต ดังข้อมูลในตารางแบบสอบถาม ที่แสดงข้อมูลสถานภาพการเรียนการสอนภาษาเขมรในสถาบันอุดมศึกษา ดังนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลสถานภาพการเรียนการสอนภาษาเขมร

สถานภาพการเรียนการสอนภาษาเขมร	จำนวน (n = 22)	ร้อยละ
หน่วยงานของท่านมีการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาเขมรหรือไม่		
1. มี	4	18.2
2. ไม่มี	18	81.8
ปัจจุบันหน่วยงานของท่านจัดการเรียนการสอนภาษาเขมรในลักษณะใด		
1. หลักสูตรภาษาเขมร	0	0
2. วิชาโทภาษาเขมร	2	9.1
3. วิชาภาษาเขมร	0	0
4. วิชาภาษาเขมรในภาษาไทย	2	9.1
5. วิชาคำยืมภาษาต่างประเทศในภาษาไทย	4	18.2
6. อื่นๆ	7	31.8
7. ไม่ตอบ	7	31.8
ในอนาคตหน่วยงานของท่านมีแนวโน้มที่จะเปิดภาษาเขมร หรือภาษาอื่นๆในกลุ่มประเทศอาเซียนหรือไม่		
1. มีแนวโน้มว่าจะเปิดภาษาเขมร	2	9.1
2. ไม่มีแนวโน้มว่าจะเปิดภาษาเขมร	16	72.7
3. มีแนวโน้มว่าจะเปิดภาษาอื่น	3	13.6
4. ไม่มีแนวโน้มว่าจะเปิดภาษาอื่นๆในกลุ่มประเทศอาเซียน	1	4.5
หน่วยงานของท่านมีความประสงค์จะเปิดรายวิชาหรือหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับภาษาเขมรหรือไม่		
1. ไม่ต้องการ	17	77.3
2. ต้องการ	5	22.7

จากตาราง จะเห็นว่าหน่วยงานสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตภาคเหนือ ส่วนใหญ่ไม่มีการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาเขมร คิดเป็นร้อยละ 81.8 ปัจจุบันสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา มีการจัดการเรียนการสอนภาษาเขมรในลักษณะอื่น ๆ ที่ไม่ใช่หลักสูตรภาษาเขมร ได้แก่สอนในลักษณะวิชาโท ภาษาเขมร วิชาภาษาเขมรในภาษาไทย และวิชายืมคำภาษาต่างประเทศในภาษาไทย และมีการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบของการสอดแทรกในเนื้อหาส่วนที่เป็นคำยืมในภาษาไทยมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 31.8 ในอนาคตสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาไม่มีแนวโน้มที่จะเปิดภาษาเขมร คิดเป็นร้อยละ 72.7 และสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาส่วนใหญ่ไม่ต้องการจะเปิดรายวิชาหรือหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับภาษาเขมร คิดเป็นร้อยละ 77.3

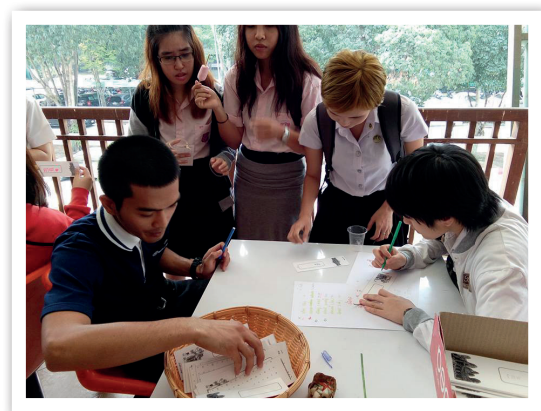
สาเหตุหลักที่สถาบันอุดมศึกษาไม่มีแนวโน้มเปิดรายวิชาภาษาเขมรหรือหลักสูตรภาษาเขมร คือ ประการแรก ขาดผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญด้านภาษาเขมรโดยตรง ประการที่สอง การมองไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องเปิดการเรียนภาษาเขมรในลักษณะของหลักสูตร แต่สามารถสอดแทรกในเนื้อหาของรายวิชาอื่น ๆ ได้

ในมหาวิทยาลัยแม่โจ้ มีการเปิดการสอนรายวิชาพื้นฐานภาษาเขมร 1 เป็นวิชาเลือกเสรี จากการเก็บข้อมูลของนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียน พบข้อสังเกตด้านสาเหตุที่นักศึกษาลงทะเบียนรายวิชาภาษาเขมร สามารถสรุปได้ 4 สาเหตุ คือ

1. มีความสนใจในภาษาเขมร เนื่องจากเป็นภาษาที่แปลกใหม่ ตัวอักษรมีความสวยงามน่าสนใจ
2. มีภูมิภานาอยู่ในจังหวัดที่มีผู้ใช้ภาษาเขมร เช่น จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดศรีสะเกษ ในกรณีนี้ นักศึกษาบางคนสามารถสื่อสารด้วยภาษาเขมรได้ แต่ไม่สามารถอ่าน เขียน ภาษาเขมรได้ จึงต้องการศึกษาเพิ่มเติม ในขณะที่บางคนไม่สามารถสื่อสารภาษาเขมรได้ แต่ด้วยพื้นที่ที่อาศัย จึงต้องการเรียนรู้ภาษาที่อยู่ใกล้ชีวิตตนเอง
3. ต้องการนำไปใช้สื่อสารในอนาคต มีนักศึกษาบางคนได้ผ่านการฝึกงานสหกิจศึกษาในพื้นที่ที่มีชาวกัมพูชามาทำงาน จึงมีความสนใจในภาษาเขมร และบางรายคาดว่าภาษาเขมรจะมีประโยชน์ต่อตนเองในอนาคต
4. สาเหตุอื่น ๆ เช่น ปัจจัยด้านผู้สอน เพื่อนร่วมชั้นเรียน เวลาเรียน

ภาพที่ 5 กิจกรรมเปิดโลกตะวันออก

ภาพที่ 6 กิจกรรมฝึกเขียนอักษรเขมร
จากนักศึกษา กัมพูชา

ภายหลังการเรียนการสอนผู้สอนได้เก็บข้อมูลด้วยการสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติของผู้เรียนต่อภาษาเขมร และประเทศกัมพูชา พบว่า ทุกคนมีทัศนคติที่ดีต่อประเทศเพื่อนบ้านเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะเมื่อได้เรียนภาษาเขมร เห็นรากคำศัพท์ในภาษาไทยที่มาจากภาษาเขมร จากเดิมที่เคยคิดว่า คนกัมพูชามักนำเพลง ละคร รวมถึงวัฒนธรรม ของไทยไป เมื่อเรียนรายวิชานี้ พบว่าในอดีตไทยได้รับเข้าวัฒนธรรม รวมถึงภาษาเขมรมาใช้ จึงสามารถเข้าใจได้ว่าเป็นธรรมชาติของการถ่ายทอดทางภาษาและวัฒนธรรม ส่งผลให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อประเทศกัมพูชาเพิ่มขึ้น

ภาพที่ 7 นักศึกษารายวิชาพื้นฐานภาษาเขมรร่วมทัศนศึกษา ณ จังหวัดลพบุรี

ความสัมพันธ์ของภาษาเขมรและภาษาไทยนั้นมีมายาวนาน การเรียนรู้ภาษาเขมรจะช่วยให้เราเรียนรู้ภาษาไทยได้เพิ่มขึ้น แต่การเปิดหลักสูตรภาษาเขมรหรือการสอนวิชาภาษาเขมรในปัจจุบันมีจำนวนน้อย โดยปัญหาหลักคือขาดแคลนผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญด้านภาษาเขมร อย่างไรก็ตามแม้กระแสนี้จะจางลงไป ก็ยังมีผู้ที่สนใจศึกษาภาษาเขมรหรือภาษาประเทศเพื่อนบ้านอยู่ จึงทำให้มีการเผยแพร่ความรู้ภาษาต่างประเทศเหล่านี้ในสื่อออนไลน์เป็นจำนวนมาก ทำให้เรามองเห็นความเคลื่อนไหวทางการเรียนรู้ภาษาของคนไทยยังพอมืออยู่บ้าง นอกจากนี้ยังมีกลุ่มคนที่ต้องการเรียนรู้ภาษาของประเทศเพื่อนบ้านนั่นคือ ผู้ประกอบการ เพราะเล็งเห็นถึงประโยชน์ในการสื่อสาร การบริหาร และการเจริญเติบโตของธุรกิจ ไม่ว่าจะการเรียนรู้ภาษาจะเป็นไปเพื่ออะไรก็ตามสิ่งที่เราจะได้รับนั่นคือความเข้าใจ เข้าใจในภาษานำไปสู่การเข้าใจวัฒนธรรม และเมื่อเราเปิดหัวใจแห่งการเรียนรู้ ภาษาจะพาเราไปสู่การเข้าไปในหัวใจ ของคนที่เราสื่อสารด้วยและนั่นคือสัมฤทธิ์ผลแห่งการสื่อสารของความเป็นมนุษย์ด้วยกัน

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา นาคสกุล. (2548). **พจนานุกรมเขมร – ไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จังหวัดสุโขทัย. ศีลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงด้านที่ 1. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.info.ru.ac.th/province/Sukhotai/srjsd11.htm> (25 พฤษภาคม 2561)
- จังหวัดสุโขทัย. ศีลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงด้านที่ 2. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.info.ru.ac.th/province/Sukhotai/srj22.htm> (25 พฤษภาคม 2561)
- เดือนเพ็ญ. (2559). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://เพลง.meemodel.com> (25 พฤษภาคม 2561)
- ราชภัฏสงขลา. ภาษาเขมรในภาษาไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://osevice.skru.ac.th/ebookft/331/chapter5.pdf> (25 พฤษภาคม 2561)
- ศานติ ภัคดีคำ. **เขมรใช้ไทยยืม**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์. (2550). **ความสัมพันธ์วรรณคดีไทย – เขมร**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- สถาบันภาษาไทย. (2549). **บรรทัดฐานภาษาไทยเล่ม 2**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.